

Avrupa'da İslamofobi: Almanya Örneği

Islamophobia in Europe: Germany Example

Merve ERİŞKİN

Nişantaşı Üniversitesi, Yüksek
Lisans Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

Öz

Yunanca “phobos” kelimesinden türetilen fobi, eklendiği kelimelere korku anlamı yüklemektedir. İslam ve fobi kelimelerinin birleşmesinden oluşan İslamofobi, İslam’a duyulan korkuyu nitelendirir. İslam’a ve akabinde Müslümanlara karşı gösterilen ön yargısal tutum ile beraberinde gelen dışlayıcı bir tavrı simgeler. İslamofobi, İslam’ı benimseyen topluluklara yönelik ayrımcılığı, düşmanlığı ve nefreti bünyesinde barındırmaktadır. 1980’li yıllardan itibaren ağırlık kazanmaya başlayan İslamofobi, 11 Eylül saldırılarından sonra giderek daha da derinleşmiş ve antisemitizm örneğinde olduğu gibi düşmanlığa sebebiyet vermiştir. Bu çalışmada, İslamofobi’nin oluşmasına zemin hazırlayan nedenler irdelenerek, Avrupa genelinde ve Almanya özelinde İslamofobi’nin 11 Eylül öncesi ve sonrasında gelişimi ile Almanya’da temeli atılan PEGİDA Hareketi’nin etki düzeyleri ve temelleri araştırılmıştır. Ayrıca gün geçtikçe yükselen İslam karşıtlığının, uluslararası boyutta nelere yol açtığı ve bu durumun o bölgede yaşayan Müslümanlar üzerindeki olumsuz etkisi incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül, Avrupa ve İslam, Almanya, İslamofobi, Müslümanlar, terör

ABSTRACT

Derived from the Greek word “phobos,” phobia attaches the meaning of fear to the words to which it is added. Islamophobia, which is a combination of the words Islam and phobia, characterizes the fear of Islam. It symbolizes an exclusionary attitude that comes with the prejudiced attitude toward Islam and subsequently Muslims. Islamophobia includes discrimination, hostility, and hatred toward communities that embrace Islam. Islamophobia, which started to gain weight since the 1980s, gradually deepened after the September 11 attacks and caused hostility as in the example of anti-Semitism. In this study, the reasons that paved the way for the formation of Islamophobia were examined, the development of Islamophobia before and after September 11 in Europe and Germany in particular, and the effects of the PEGIDA Movement, whose foundation was laid in Germany. In addition, what the increasing anti-Islamism has caused on the international scale and the negative impact of this situation on the Muslims living in that region have been examined.

Keywords: 9/11, Europe and Islam, Germany, Islamophobia, Muslims, Terror

Giriş

Yunanca “phobos” kelimesinden türetilen fobi, eklendiği kelimelere korku anlamı yüklemektedir. İslam ve fobi kelimelerinin birleşmesinden oluşan İslamofobi, İslam’a duyulan korkuyu nitelendirir (Oktay, 2019). İslam’a ve akabinde Müslümanlara karşı gösterilen ön yargısal tutum ile beraberinde gelen dışlayıcı bir tavrı simgeler. İslam’ı benimseyen topluluklara yönelik ayrımcılığı, düşmanlığı ve nefreti bünyesinde barındırmaktadır. Küresel bir olgu olan İslamofobi’nin, dünya kamuoyunun gündeminde daha sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla İslamofobi’nin kökenlerini tarihin derinliklerinde aramak gerekir.

Tarihsel süreç içerisinde Avrupa, kendisine çeşitli düşmanlar yaratabilmiş ve bugünkü konuma gelmiştir. Günümüz Avrupa’sında yaklaşık 20 milyon Müslüman yaşamaktadır. Dolayısıyla bu sayı Avrupa’nın %4,9’una tekabül etmektedir (PEW, 2017). Avrupa’nın bazı mahfillerinde İslam’a karşı beslenen nefret ve korku neticesinde Müslümanlar, “öteki” damgası görebilmektedir. Bu ötekileştirme sadece Müslümanlara yönelik olmayıp tarihsel süreçte Yahudilere karşı yapılan ırkçılık eylemlerine kadar gittiği de bilinmektedir. Nitekim Avrupa’daki bazı devletlerin düşman algısını değiştirip tehdit unsuru yaratması, iç siyasal dinamikler bağlamında kendisini ayakta tutmaya çalıştığına göstergesidir.

*Avrupa’da Yükselen İslamofobi’nin
Müslümanlar Üzerindeki Etkisi:
Almanya” isimli tez çalışmasından
üretimiştir.

Geliş Tarihi/Received: 04.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 12.12.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 27.06.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Merve ERİŞKİN
E-mail: merveciftci014@gmail.com

Cite this article as: Erişkin, M. (2023).
Islamophobia in Europe: Germany
Example. *Journal of International
Relations Studies* 2023;3(1):1-13.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License

Tarihsel arka plan bir kenara konulduğunda; Avrupa'daki akademik çalışmaların, kültürel faaliyetlerin, kamuoyunun ve küresel boyuttaki siyasi olayların da İslamofobi'nin güçlenmesinde etkisi söz konusudur. İslamofobi'nin gün geçtikçe olumsuz etkisinin artmasının yanı sıra, özellikle 11 Eylül terör saldırılarının gerçekleşmesi sonucu, bu kavram küresel güncel sorunlardan biri haline gelmiştir.

Avrupa'da İslamofobi'ye karşı alınan önlemler, yasal düzenlemelerden ibarettir. Ancak bu yasal düzenlemelere ne derecede riayet edildiği tartışma konusudur. Söz konusu yasal düzenlemelere rağmen İslamofobik yaklaşımlar günümüzde güç kazanmaya devam etmektedir. 11 Eylül 2001 terör saldırılarının ardından Avrupa'da yaşayan Müslümanlara karşı giderek artan önyargı, yeni terör saldırıları neticesinde zirveye ulaşabilmiştir.

Yazılı basında ise ilk kez 1991 yılında 'İslamofobi' kelimesi kendini göstermiştir. Samuel Huntington (2007)'un 1993 yılında "*Medeniyetler Çatışması Tezi*" ile Batı ve İslam arasında çatışma yaşanacağına dair iddiası, Müslüman ve Hristiyan toplumları arasındaki gerilimi artırmıştır. Akabinde meydana gelen 11 Eylül olayı ise Huntington'un öne sürdüğü bu tezi doğrular nitelikte olmuştur.

Avrupa örneği üzerinden yola çıkarak bu çalışmada, İslamofobi'nin en bariz örneklerinin Almanya'da görülmesi sebebiyle, Almanya esas alınmıştır. Böylece İslamofobi kavramının tanımlaması yapılarak, nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından İslamofobi'nin gelişimine etki eden 11 Eylül öncesi ve sonrası İslam karşıtlığına değinilmiş ve İslamofobi'nin Almanya'daki en belirgin örneği olan PEGİDA Hareketinden bahsedilmiştir. Bu çalışma, İslamofobi ile mücadele için yapılacak olan çalışmalara fayda sağlaması açısından önem arz etmektedir.

İslamofobi

Tarih boyunca insanlar, birçok mücadelelerden ve aşamalardan geçip, bazen farklı bir din, dil, ırk, mezhep veya yalnızca yabancı oldukları için dışlanarak "öteki" kapsamında tanımlanabilmişlerdir. Günümüzde "öteki" kavramı ile kötü muamelelerle karşı karşıya kalan grupların başında Müslümanlar yer almaktadırlar.

İslam dininin doğuşuyla birlikte Avrupa nezdinde VII. yüzyıldan itibaren dinsel bir tehdidin varlığı süregelmiştir. Bu bağlamda, tehdidin sürekliliği açısından yaşamlarına devam edebilmek için birlikte hareket etmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Böylece Hristiyanlık dininin çevresinde toplanan Batı, kendileri açısından İslam'ı tehdit olarak değerlendirmişlerdir.

İslam dininin XVII. yüzyıla kadar giderek yayılması, başta Batı olmak üzere diğer devletler nezdinde de hâkimiyet sağlamıştır. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti'nin, Balkanlar'a ve Avrupa'nın içlerine kadar ilerlemesi, Batıda İslam dinine duyulan korkuyu ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla Batı, tarihin izlerinde Müslümanları "barbar", "öteki" ve "şiddet yanlısı" gibi olumsuz ve ön yargı içeren anahtar kelimelerle değerlendirebilmişlerdir.

Genelde Batı, özelde ise Avrupa; Reform, Rönesans ve Aydınlanma hareketlerinin etkisi neticesinde, Doğulu toplumlara karşı olumsuz söylemlerde bulunmaya devam etmişlerdir. XV.-XVII. yüzyıllar arasında süregelen Coğrafi Keşifler ile deniz ve nehir ticaret yollarının birbirine bağlanmış olmasının da etkisiyle Avrupalılar; iktisadi, kültürel, siyasi ve askeri alanlarda güç kazanmaya başlamışlardır. Hristiyanlar, "karanlık çağdaki" dönemlerinde Müslümanların meydana getirdiği bilimsel çalışmaları kendi yapılarına çekmişler, "bilimin ve aklın öncüleri" olarak kendilerini tanımlamışlardır. Bu dönemde Doğuyu kendi yargılarıyla tasvir edip araştırma yaparak, gerçekte sanıldığının aksine veriler ortaya sunabilmişlerdir. Edward Said (1998) bu durumu Oryantalizm olarak tanımlamıştır.

Fransız Devrim'in meydana getirdiği millet ifadesi ve XIX. yüzyıl itibarıyla doruk noktasına ulaşan Milliyetçilik akımlarının etkisi, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecini hızlandırmıştır. Dolayısıyla Batı, Osmanlı Devleti'ne karşı çeşitli alanlarda üstünlüğünü artırmıştır.

Soğuk Savaş döneminde Batı için en önemli tehdit kaynağı SSCB ve onun ideolojisi kapsamında şekillenmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Avrupa, "kızıl düşman" olarak adlandırdığı Doğu bloğu tehlikesini bertaraf etmeyi başarmıştır. Güvenlikçi politikalar kapsamında tarihi bir düşmanın varlığına ihtiyaç duyan batı yeni bir düşman arayışına yönelmiştir. Bu arayış neticesinde "kızıl düşman" algısı "yeşil düşman"a evrilmeye başlamıştır. Dolayısıyla yüzyıllar önce şekillenmiş İslam düşmanlığı ile Müslümanların varlığı dünya kamuoyunda yeniden gündem oluşturmuştur.

Daha sonra da bahsedileceği gibi 11 Eylül saldırılarından sonra Müslümanlar ile İslam dini, terörle anılır hale gelmiştir. Davutoğlu (2016)'un ifade ettiği gibi Müslümanlar, Batı temelli değerlere uyum göstermeyen, teröre sebep olan ve şiddete meyilli bir toplum olarak tanımlanmışlardır. Bu olaydan sonra, Avrupa nezdinde Müslümanlara karşı geçmişten gelen önyargı kalıbı, giderek alevlenmiştir.

Giderek küreselleşen günümüz dünyasında, İslamofobi algısı zamanla daha da yaygınlaşarak Avrupa toplumunda kendine yer edinmiştir. Ancak bu kavramın doğuşuna yönelik eksik bilgiler ve araştırmalar etkisini devam ettirmektedir. Dolayısıyla bu bölümde İslamofobi'nin tanımına, oluşumuna neden olan olgu ve olaylara yer verilecektir.

Zenobi ve ırkçılıktan farklı bir anlam taşıyan İslamofobi kavramı, ilk defa 1997'de Müslümanlara yönelik ayrımcılık ile onlara duyulan nefreti ifade etmek amacıyla "Runnymede Trust" tarafından yayınlanan raporda kullanılmıştır (Runnymede Trust, 1997, s. 4-5). Gerek ulusal gerekse de uluslararası alana taşınan bu rapor, İslamofobi kavramının kullanımına yaygınlık kazandırmıştır. Söz konusu rapor, Müslümanların sadece dini sebeplerden ötürü değil, sosyal ve ekonomik manada da maruz kaldıkları ayrımcılıklara yer vermiştir.

Bu rapordan önce "İslamofobi" kavramının daha önce tek bir kaynaktan bile kullanılmadığı belirtilmiştir. (Borell, 2015, s. 411). Bu bağlamda İslam'a duyulan nefretin varlığı, tarihin tozlu sayfalarında yatıyor olmasına ve giderek popülerleşmesine rağmen, İslamofobi kavramı Runnymede Trust raporuyla literatüre girmiştir.

Raporda İslamofobi, daha önce de belirtildiği üzere Müslümanlardan korkma, onlardan hoşlanmama ve nefret etme durumu olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla İslam'a karşı duyulan düşmanlığı ifade eder. Ayrıca raporda İslamofobik bakış hakkında aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir.

- “İslam, değişime kapalıdır ve durağandır.
- İslam dini, “öteki”dir. Diğer kültürlerle aynı değerlere sahip değildir, onların tesiri altına giremez ve onları etkilemez.
- İslam; Batı toplumunda barbar, ilkel, cinsiyetçi, gerici ve irrasyoneldir.
- İslam; teröre destek veren, saldırgan, korkutucu, zorba ve medeniyetler çatışmasına intisap eden bir dindir.
- İslam; siyasi ideolojiyi içinde barındırır ve siyasal çıkarlara öncülük eder.
- Müslümanların Batı’ya dönük eleştirileri kabul görülmez, ivedilikle reddedilir.
- İslam’a ve Müslümanlara karşı güdülen düşmanlık meşrudur.
- Bütün bu nedenlerden ötürü, Müslümanlara karşı güdülen düşmanlık, tabii ve olağandır.” (Runnymede Trust, 1997).

İslamofobi’nin Türkçe anlamı “İslam Korkusu” olarak nitelendirilir. Ancak bu durum yalnızca korkuyu simgeleyecek bir tanımla ifade etmez. Nitekim İslamofobi; ‘öteki’yi, ırkçılığı ve zenofobiyi bünyesinde barındırmaktadır (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 138). Yabancı korkusu nedeniyle Müslümanlara karşı güdülen yargıların varlığından dolayı İslamofobi’nin, zenobi kavramından oluştuğu da ifade edilmektedir (Er & Ataman, 2018, s. 167).

Bayraklı ve Yerlikaya İslamofobi’nin, İslam karşıtlığına yönelik “modern bir söylemi” olarak dile getirildiğini ve anlamsız bir korkuyu içinde barındırdığını belirtmektedir (Bayraklı & Yerlikaya, 2018, s. 245).

1. İslamofobi’nin Nedenleri

Günümüz dünyasında kimi çevreler, küreselleşmenin de etkisiyle Müslümanlarla denk olmayı kabullenememişlerdir (Er & Ataman, 2018, s. 166). Bu nedenle, bu olgunun ortaya çıkmasında ekonomik-siyasi, teolojik, terörizm ve aşırı sağcılık başlıkları etkili olmuştur.

1.1. Ekonomik ve Siyasi Nedenler

İslam dininin ilk yaygınlık kazandığı dönemde, Hristiyan topraklarında kazanılan fetihler sonucunda, İslam dininin yaygınlaşması ile İslam Devleti egemenliğinin meşrulaşması; İslamofobi’nin siyasi nedenlerine yönelik ilk temeli oluşturmaktadır (Göknel, 2015a, s. 84).

Batılıların, Doğuya karşı güttükleri ötekileştirme olgusu ile kendi hakimiyetini sağlama isteği İslamofobi’yi; siyasal bir araç olarak kullanıldığının resmiyeti haline getirir (Evkuran, 2018, s. 91). Dolayısıyla farklılıkların mevcudiyetinden ötürü siyasi bir hegemonya ile çıkar sağlama isteği İslamofobi’nin gerekçeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Avrupa’da bazı siyasi partiler, İslam’a dönük olumsuz ifadeleri içinde barındıran kara propagandalar sayesinde oy kazanmayı birer araç haline getirmişlerdir. Avrupa’nın üzerinde durduğu insan hakları kavramının yeterince işlerlik kazanmadığını görebilmek mümkündür. Şöyle ki, FPÖ (Avusturya Özgürlük Partisi), halk arasında İslamofobi’yi adeta siyasi bir araç haline getirerek, İslam’a yönelik güdülen yargıyı dillendirmesi sonucunda oylarını artırmayı hedeflemiştir (Çelik, 2018, s. 121; Hafez, 2007, s. 357). Keza Almanya’da da NPD (Almanya Ulusal Demokratik Parti), göçmenlere yönelik muhalif söylemleriyle ve uygulamalarıyla öne çıkmaktadır (Göknel, 2015b, s. 82). Avrupa’da ırkçılık cezai kapsam içinde değerlendirilirken, İslam karşıtlığı öne sürülen bahaneler neticesinde bu kapsamın içine dahil edilmemektedir (Er & Ataman, 2018, s. 172).

İslam karşıtı kişilerden biri olan Martin Luther, Kuran-ı Kerim’in yalanlarla dolu olduğunu ve hayali efsanelerden oluştuğunu birçok kez dile getirmiştir. Dolayısıyla bu karşıt söylemler Hristiyanların genelde Müslümanları, özde ise Türklerin düşman olarak görebilmelerine neden olabilmıştır. Bu bağlamda, Luther’in kalıplaşmış yargıları dinsel yani teolojik nedenden çok; siyasi ve sosyo-politik görünüm taşımaktadır (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 141). Çünkü Osmanlı Devleti, Luther’in yaşadığı dönemde Viyana kapısına kadar ilerleyip, egemenliğini pekiştirmişti. Buna karşılık halihazırda Luther’in var olan karşıtlığı teolojik sebeplerden, siyasi olguya doğru evrilmiştir.

1.2. Teolojik Nedenler

Evensel ve tek din olma düşüncesine sahip olan Hristiyanlık inancı, öteki dinleri daima eleştirerek, karşıt düşüncelerini gün yüzüne çıkarmıştır. Kur’an, İncil’den sonra indirildiği için; İncil’de İslamiyet’e dair eleştiriler yer almamaktadır. Ancak Batıdaki bazı mahfiller, nefretle korkuyu içinde barındıran yayınlar yaparak, hakikatle bağdaşmayan ve hatta düzmece hikâyelerle Hz. Muhammed’in gerçek peygamber olmadığı algısını güçlendirmeye çalışmışlardır (Hıdır, 2018, s. 198).

Hristiyan düşünürlerinin bir kısmının sıklıkla vurgulayarak dillendirdikleri ithamlardan biri de İslam’ın cinselliğe yönelik söylemleriyle insanları cezbetmeye çalıştığı iddiasıdır. Hz. Muhammed’in çok eşlilik durumundan dolayı insanları isteklendirdiğini iddia eden Hristiyan düşünürler, İslam’a karşı ön yargı içerisinde hareket etmişlerdir Nitekim bu durum, Katolıklara göre; “hayat boyu” devam etmesi gereken evlilik düzenine karşı tümüyle zıt düşmekte ve kesinlikle kabul görülemez bir durumu ifade etmektedir (Kumar, 2016, s. 30). Yine bu kapsamda çok eşli evliliğin dışında, öldükten sonra erkeklere cennette hurilerin vaat edilmesi, insanları sapkınlığa yönlendirdiği düşüncesini taşıyabilmektedirler (Kalin, 2021). Bu gibi iftiralar İslam dinine karşı oluşan kalıpsal yargıyı, daha da güçlendirmiştir.

Bazı oryantalistler ise “Müslümanların muhakeme yapma kabiliyetinden mahrum oldukları,” “Müslümanların demokrasiden ve demokratik yönetimden oldukça uzak kaldıkları” ve “İslam’ın şiddet içeren bir din” olduğu yönünde iddiaları gündeme getirmişlerdir (Kumar, 2016, s. 66–85).

İslamofobi’nin oluşumuna olanak sağlayan bir diğer teolojik unsur ise Hz. İsa’yı, Müslümanlar bir insan olarak görürken, Hristiyanların tanrı olarak benimsemesidir. Dolayısıyla bu durum, Hristiyanlar tarafından Müslümanların, Hz. İsa ile Hz. Meryem’i küçümsedikleri düşüncesini beraberinde getirmektedir (Mora, 2011, s. 77). Bir diğer etkili unsur, şeriat kanunlarıdır. Hristiyanlara göre Müslümanlar, Batılı devletlerin de şeriat ile yönetilmesi gerektiğini düşündüklerinden ötekileştirme kaçınılmaz bir durumdur. Ayrıca, Batılı ülkelerin seküler hale gelmesiyle birlikte bazı muhafazakâr Hristiyanlar, toplumlarının dinden uzaklaşmaması için İslam korkusu oluşturmayı önemsemişlerdir. Bu durum İslamofobi’nin toplumda yaygınlık kazanmasına olanak tanımıştır (Yücel, 2012, s. 43).

Orta Çağ döneminde Doğu'ya Hristiyanlığı aşılama isteyen Ricoldo de Monte Croce adında bir rahip, "Kuran'ın Çürütülmesi" adlı kitabıyla İslamiyet'e dönük negatif söylemlerde bulunmuştur (Kula, 1993, s. 17). Ricoldo gibi rahip ve alimlerin kiliselerde dile getirdikleri vaazlar da İslam karşıtlığının güçlenmesine neden olmuştur.

Hristiyanlık inancının, günümüze kadar İslamiyet'i kendine bir rakip olarak görmesi de teolojik nedenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Miles (2009, s. 32)'in da dile getirdiği gibi İslam, Hristiyanlığın reddi olarak görülmektedir. Bu durum; Hristiyanlar tarafından Haçlı Seferleri esnasında Müslümanların, mukaddes toprakları fetheden kâfirler olarak tanımlanmasına olanak sağlamıştır. İslamiyet'in hızla yayılması ile hem askeri hem de kültürel egemenliğin süre gelmesi engellenemediğinden ötürü nefret ve korku gün geçtikçe daha da artmıştır (Hıdır, 2018, s. 198; Kalın, 2017b, s. 45).

1.3. Terörizm ve Aşırı Sağcılık

11 Eylül Olaylarını müteakiben, aşırı sağ faaliyetlerinin artış göstermesiyle birlikte İslamofobi daha da yaygınlık kazanmıştır. Keza İslam'ın başat bir din olacağı yönündeki inanç ve varsayımlar neticesinde genelde Batı ve özeldi Avrupa toplumları, İslam'a yönelik ön yargıları alevlendirebilmişlerdir (Göknel, 2015b, s. 79).

Avrupa'da özellikle Soğuk Savaş sonrası ön plana çıkan aşırı sağ, Müslümanlar arasında köktencilleşmeye¹ zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla aşırı sağ ile radikal İslamcı örgütler izledikleri stratejilerle birbirlerini dolaylı bir şekilde besleyebilmektedirler. 11 Eylül olaylarını referans gösteren bazı mahfiller İslam'ın terörü yaygınlaştırdığı iddiasıyla kamuoyunu yönlendirebilmişlerdir. Dolayısıyla bu durum Avrupa'da refahının sağlanabilmesi ve korunabilmesi için İslam/yabancı karşıtlığına dönüştürülmüştür (Akdemir, 2009, s. 4). Bu bağlamda Müslümanlar, ırkçı söylemlerle değerlendirilebilmektedirler. Örneğin, Alman Cumhuriyetçi Partisi, Almanya'nın suçlularla dolu bir toplum olduğunu dile getirerek; "araba hırsızları Polonyalılar, uyuşturucu ticareti yapan Türkler, Mafya olan İtalyanlar, Terörist Araplar" biçimindeki açıklaması ile siyasal ırkçılığı aksettirmekte ve çok kültürlülüğü aşılamaktadırlar (Taş, 1999, s. 35).

Günümüz Avrupa'sında (Hollanda, Fransa, İsveç, İtalya, Almanya vb.) aşırı sağ partiler iktidar konumunda veya ana muhalefet kanadını temsil etmektedirler (Hıdır, 2018, s. 193). Avrupa'da gün geçtikçe güçlenen aşırı sağ partiler, İslamofobi'nin yaygınlık kazanmasına sebebiyet vererek, düşmanlıkla dolu ifadelerle Müslümanlara yönelik söylemleri dile getirmeye gelenekselleştirmişlerdir. Örneğin; Avusturya'da aşırı sağcı bir parti, Müslümanların toplumdaki varoluşlarını tsunamiye benzeterek, Avrupa'nın İslamiyet ile bağdaşmasına karşı olan seçmenleri oy vermeye davet etmiştir. Bir başka örnek, Fitne isimli filmi ile ön plana çıkan Geert Wilder, Kur'an-ı Kerim'i, Hitler'in "Mein Kampf" adlı faşist kitabına benzetmektedir. Dolayısıyla tüm bu çirkin tasvir ve benzetmeler sonucunda Avrupa'da yaşayan Müslümanlar kışkırtılmaktadır (Akdemir, 2009, s. 14; Samur, 2016, s. 311).

Günümüzde İslamofobi sadece Batıdan veya Avrupa'dan beslenmemektedir. Bu realitenin oluşumunda Müslümanların çoğunlukta olduğu yerlerdeki medeniyet içi çatışmalarının da etkisi söz konusudur. Bu durum İslamofobi'nin dünya kamuoyu nezdinde güçlenmesine neden olmaktadır. Ayrıca bazı İslam ülkelerinde insan haklarının ve demokrasinin henüz tam anlamıyla işlerlik kazanamaması, İslam'a ve Müslümanlara karşı süregelen önyargıyı devam ettirmektedir (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 140).

1.4. İslam'a Karşı Beslenen Ön Yargılar

Önyargı, kişiye özgü güdülen ve bir nefret duygusundan doğan olumsuz bir kanıdır. Bu bağlamda İslamofobik menşeli önyargılar, aslında yalnızca kişiye karşı değil, içinde bulunduğu gruba da özgüdür. İslamofobi'nin yarattığı önyargı sonucunda Müslümanlar, sözlü veya fiziksel şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu önyargılar Hristiyanlığın etkili olduğu coğrafyalarda kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam etmektedir. Örneğin Haçlı Seferleri esnasında komutanlar, Hz. Muhammed'in "tüm kötülüklerin atası" olduğunu ifade edip askerlerini savaşa yönlendirmişlerdir (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 141).

İslamofobi çoğunlukla olaylara dönük sonuçlar doğurur. Dolayısıyla bu durum tepki ve öfke eğilimini beraberinde getirir. Bu tepki, İslam dininin gerekli olduğu kadar bilinmeyişi veya topluma yanlış lanse edilmesi sonucunda doğan olası bir korku durumu gelenek haline gelmiştir (Olgun, 2018, s. 85).

Özellikle 1970'li yılların sonuna doğru meydana gelen ekonomik buhranla başlayan yabancı düşmanlığı, giderek Türk düşmanlığına dönüşmüştür. Türkler, Avrupa'daki bazı marjinal çevreler tarafından "Asya'nın korkunç sürüleri" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Müslümanlığı temsil eden Türklere karşı korku ve çekince ile yaklaşılmaktadır (Mora, 2011, s. 74).

"Her şeyden önce Türklerin tipleri değişik. Siyah saçları, kara bıyıkları ve giyinişleriyle toplumumuzun içinde hemen belli oluyor ve sırtıyorlar. Ayrıca dünya görüşleri de bizden çok farklı. Onlar, Almanya'da kalmak için burada bizlerden bir parça olmak için gelmemişler ki. Sadece para biriktirmeyi düşünüyorlar. Ne toplumumuzla uyuyorlar ne de geri gidiyorlar. Kararsız bir toplum olarak içimizde yaşıyorlar. Vatandaşlarımız da bundan rahatsızlık duyuyorlar. Burada kalmak istemeyenler gerçekten de hemen dönmeli. Ama kalmak isteyenlerin de bir parça bizim gidişimize ayak uydurmaları gerekir" (Mora, 2011: s. 84).

Yukarıda yer alan metinde de görüleceği üzere; Almanların, Müslümanlara/Türklere yönelik güttükleri önyargı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla yukarıda da olduğu gibi Türklerin fiziksel nitelikleri, giyim kuşam tarzı ile dünyaya bakış açılarının varlığı bile, onları birer hedef haline getirmiştir.

Nefret ve önyargının günümüz internet dünyasında giderek daha da arttığını dile getiren Lean, bu sayede insanları kışkırtmanın oldukça kolay olacağını öne sürmektedir. Çünkü dijital ortamda kimlik gizleyebilmek oldukça kolay olduğundan dolayı, geniş kitlelere erişim sağlama olanağı daha yüksektir (Lean, 2015, s. 100). Bu bağlamda internet; İslamofobi'nin uluslararası boyuta taşınmasında etkili bir rol oynamaktadır.

1 Radikalleşme.

2. İslamofobi'nin Gelişimi

Avrupa'da Hristiyanlar, Müslümanları her daim birer kafir, bağnaz ve barbar olarak tanımlamışlardır. Bu çerçevede Müslümanlar da Hristiyanlara karşı kafir tanımlaması yapmışlardır. Ancak gerçekteki fark; Hristiyanlar hem Müslümanları hem de Yahudileri kendi sınırları içerisinde istememişler ve bu bağlamda baskı ile şiddet aracılığıyla sürgüne gönderilmiştir. Fakat Müslümanlar hem Yahudileri hem de Hristiyanları ehl-i kitap olduklarından dolayı hoşgörü ile karşılaşmış ve ziyeye karşılığında yaşamlarını şahsi inançlarına göre idame edip ibadetlerini bu doğrultuda sürdürebilme özgürlüğü tanımıştır (Kumar, 2016, s. 24; Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 140). Batı toplumu ise bu tarz bir yaklaşıma izin vermeyip, benîncilik bir tavır sergilemiştir.

Avrupa toplumunun benmerkezci bir düşünce yapısına sahip olması, oryantalizm ile ifade edilir. Bu da kendi akıl yoluyla ilerleyip, Batı haricindeki toplumlardan kendini soyutlaması sonucu oluşmuştur. Nitekim Avrupalı hüviyeti, yüzyılları aşan bir süre kaydederek Avrupa Birliği'nin oluşumuna öncülük etmiştir. Bu gelişmeler kapsamında Avrupa kendi varlığını "öteki" kavramı ile eşleştirmiştir. Yani diğer toplumlardan farklı olarak, adeta bir Avrupalı kimliği yaratmıştır. Ancak şunu da unutmamak gereklidir ki, Avrupa kimliğinin ortaya çıkmasında İslam'ın katkısı büyük ölçüde etki etmiştir (Yılmaz, 2008, s. 90). Avrupalılar kendilerini belli bir toplumun mensubu olarak gördüklerinden dolayı, içlerinden olmayanları düşman olarak görüp, ötekileştirmeyi adet edinmiştir. Çünkü yalnızca kendi varlığını, "öteki"ye duyduğu nefret ile korumaktadır. Bu nedenle İslamofobi'nin köklü mazisi, Avrupa'nın hüviyet arayışı kadar eskidir.

2.1. 11 Eylül Öncesi İslamofobi

İslamofobi, her ne kadar XX. yüzyılın başlarında ağırlık kazansa da kökü, İslamiyet'in doğuş yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu durum günümüz konjonktüründe "Osmanlı kalıtı" olarak dile getirilmektedir.² VIII. Yüzyıldan XV. yüzyıla kadar İslam neredeyse her konu ve alanda Batı medeniyetine karşı adeta üstünlüğünü kanıtlamıştır. Osmanlı Devleti'nin, Balkanlar'dan Avrupa'ya uzanan hâkimiyeti ile Avrupa'nın içine kadar yayılması, Batı nezdinde abluka edilme korkusu oluşturmuş ve "barbar Türk" imajının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fakat Müslümanlar ile Batılı devletlerin ilk rastlantısı, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya yayılmasından evvel, Emevîlerin kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Er & Ataman, 2018, s. 160; Kara, 2018, s. 38; Subaşı, 2018, s. 16–17).

Avrupa'nın Müslümanlarla rastlantısından bahsedecek olunursa; Endülüs Emevî Devletinin VIII. yüzyılda doğuşu, Haçlı Seferleri³, İstanbul'un fethi, Preveze Savaşı, İnebahtı Savaşı ve Osmanlı'nın 1529 ile 1683 yılında Viyana'ya dek genişlemesi biçiminde görülmektedir. Fakat bu olaylar Avrupa'nın aleyhine gerçekleştiğinden Batılı düşünürler ile entelektüel kesim, Müslümanlara yönelik olumsuz ve kalıplaşmış yargılarla hareket etme geleneği başlatmışlardır (Kara, 2018, s. 40). Avrupa'nın doğusuna kadar gerçekleştirilen fetihler sonucunda Türkler, Batılılar açısından adeta birer korku kaynağı halini almışlardır. İçselleştirilen bu korku, bilhassa İstanbul'un ele geçirilmesiyle zirveye yükselmiştir. Bilhassa bu dönemde Roma Katolik Kilisesinin, Türk ve Müslüman karşıtı söylemlerde bulunması Avrupa toplumuna düşmanlık aşılamaştır.

Askeri olayların yanısıra din, teolojik durumdan çıkıp siyasi bir kimliğe bürünmüştür (Hıdır, 2018, s. 198). Dolayısıyla Hristiyan alemi, düşman hakkında dini ifadeler kullanmak yerine kalıplaşmış bir dil üzerinden bahseder olmuştur (Kumar, 2016, s. 33).

Genelde Batı'nın, özeldense Avrupa'nın, İslam'a olan yaklaşımını anlayabilmek için öncelikle oryantalizm hususuna değinmek önem arz etmektedir. "Doğubilim" veya "Şarkiyatçılık" olarak nitelenen Oryantalizm, "Batı'nın Doğu üstünde hüküm kurma gayretidir." (Said, 1998, s. 14). Bir başka deyişle Batılı araştırmacıların, Doğu eksenini anlamaya karşılık yaptıkları çok boyutlu inceleme ve gözlemlerdir.⁴ Oryantalizm konusunda XIX. yüzyıldaki bilim insanları, daha öncekilerine kıyasla, yer aldıkları imparatorluğun birer öncüsü olarak değil de bilimsel malumat oluşturan ve kendilerini tarafsız birey olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda önyargıdan oldukça uzak, bilimsel veriler ürettiklerine dair inançları mevcuttur. Ancak aralarında sahiden bu yönde bilgi üretmeye özgü çalışmalar sürdürülse de birkaçı bu önyargılardan uzak duramamıştır. Her iki minvalde de oryantalistler, kolonileşme sürecini arka plana atılamayacak şekilde etkilemişlerdir (Kumar, 2016, s. 44–45). Orta Çağ'ın bitiminden sonra Aydınlanma Çağında da İslam'a yönelik duyulan karşıtlık varlığını sürdürmeye devam etmiş, dönemin Haçlı seferlerini meşru kılmak adına dile getirilen İslam karşıtlığı, bahsi geçen çağı müteakiben oryantalizmin desteğiyle sömürgecilik yasal kılınmıştır (Hıdır, 2017, s. 28). Bu dönemde dile getirilen İslam karşıtı ifadeler yalnızca kilise nezdinde değil Batılı birkaç düşünür aracılığıyla da kullanılmıştır. Örneğin; İslam'ın özgün bir din olmadığı, Müslümanların uygarlık dışı, şiddet taraftarı bir din kültürünü benimsediği iddiası, bu karşıtlığın başında gelmektedir. Keza Luther⁵, Voltaire, Dante gibi filozoflar da İslam karşıtı savları kullanmıştır (Hıdır, 2018, s. 198).

Said'e göre Oryantalizm, Batının, Doğu üstünde otorite kurmasını sağlayan siyasi bir araç, İslam'a yönelik gerçekleştirilen her türlü saldırıyı meşru kılmaya çalışan olgudur (Said, 1998, s. 9).⁶ Bu bağlamda oryantalizmin kökeninde yatan asıl şey, Batının demokrat, Doğunun baskıcı yönetimle bağdaştırılması fikri, egemenliği kabul ettirme isteğinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Aydınlanma Çağından itibaren, Batının bilim alanında Doğuya üstünlük sağlaması bu fikri desteklemiştir. Batıya göre Doğu "barbar," "ilkel," "şiddet yanlısıdır." Dolayısıyla bu ilkel insanlar medeniyetle tanışmalıdır. Bunu da uygulayacak olan tek şey Batı dünyasının kendisidir. Bu sebeple Batı gelişime açık ve devingen bir toplum yapısına sahipken, Doğu ise dingin ve baskıcıdır (Kumar, 2016, s. 47–53).

2 Bu şekilde tanımlanmasının nedenini; Osmanlı Devleti'nin, asırlarca hâkimiyet sağlayan İslam devleti olmasına bağlanabilir.

3 XII. ve XIII. yüzyıllar arasında süregelen Haçlı Seferleri, Hristiyanların nezdinde; Müslümanların himayesi altında olan kutsal topraklar ile bugünkü İspanya ve Portekiz'in içinde bulunduğu yarımadanın düşmanlardan tekrar alınması bağlamında oldukça önem içermektedir (Kumar, 2016, s. 27).

4 Said'e göre, "Doğu ile ilgili her türlü veriyi kaleme alan, inceleme yapan, ders veren herkes Oryantalisttir." (1998: 13).

5 Osmanlı Devleti'nin en güçlü döneminde yaşayan Martin Luther, o dönemde Avrupa üzerinde etkin bir siyasi güç olması açısından Türklerle yönelik karşıt bir tutum belirlemiştir. 95 maddelik yayınlamış olduğu bildirisinin 5.Maddesinde "Türklerle yani Müslümanlarla mücadele etmekten başka bir seçenek yoktur" ifadesini kullanmıştır. Bununla birlikte Viyana Kuşatması esnasında, "Türklerle mücadele etmek istiyorsak, onların en az bulunduğu yer olan noktadan başlayabiliriz" söylemleri ile bakış açısını açıkça görünür kılmıştır.

6 Oryantalizm hakkında detaylı bilgi için bkz: Said, E. (1998). Oryantalizm. (4). (Çev: N. Uzel). İstanbul: İrfan Yayıncılık.

Amerikan beyaz perdesinde işlenen konular arasında, Oryantalizmin varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Çoğu filmde İslamofobik ifadeler kullanılarak İslam'a dönük karşıtlık genişletilmeye çalışılmıştır. 11 Eylül'ün ardından medyaya sürülen ve İslam'ın negatif algısında etkisi olan Hollywood filmleri, alenen İslamofobik içerikler barındırmakta ve İslam'a yönelik tehditsel bir görüntü yaratmaktadır. Bu tarz içeriklere sahip filmlere en iyi örnek; Türkmen ve Özçınar'ın (2020) "11 Eylül sonrası Hollywood Sinemasında İslamofobi'nin Yeniden Üretimi" isimli makalede bahsedilen "The Hurt Locker (Ölümcül Tuzak)," "Lone Survivor (Son Kalan)" ve "Black Hawk Down (Kara Şahin Düştü)" adlı filmlerdir. Bahsi geçen bu filmlerde çoğunlukla Müslümanlar terörist olarak aksettirilmiş ve Müslümanların kötüsü, iyi olanlarından fazla olduğu belirtilmiştir (Türkmen & Özçınar, 2020, s. 1321–1331). Özetle, Müslümanların terörist olduğu algısı ve saldırganlık kimliği topluma benimsetilmeye çalışılmıştır.

Oryantalistlere göre İslamiyet aynı zamanda bir ırkı temsil etmektedir. Bu bağlamda Müslümanlığa yönelik araştırmalar yaparak, onların zihniyetini anlamaya çalışıp belli bir sonuca varacaklarına inanmışlardır (Kumar, 2016, s. 42). Şöyle ki, dini kimlik üzerinden insanların hal, hareket ve düşünce yapılarını etkileyen bir faktör olduğuna ilişkin inançları bulunmaktadır. Nitekim bu inanca ilişkin de Müslümanlar, farksız düşünüp aynı davranışları sergilerler dolayısıyla şahsi kimlikleri arka planda tutulur. Aynı gruba bağlı olan bireyin sergilediği her hareket bütün topluma, yani tüm Müslümanlara yüklenir. Bu bağlamda, radikal İslamcı grupların işlemiş oldukları teröre ait suçlar, terör örgütü mensubuna değil de yalnızca İslam dinine ve tüm Müslümanlara dayatılması, günümüze kadar süregelen bu düşüncenin varlığına birer kanıttır.

İslam'ın doğuşundan itibaren hızlı bir biçimde geniş topraklara yayılması, bilhassa Hristiyan dini ile öteki dinler tarafından bir belirsizlik yaratmış ve bu durum tehdit olarak anlaşılmıştır. Kuzey Afrika'nın ve Ortadoğu'nun VII. ile VIII. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğunun egemenliğinden çıkıp Müslümanların hâkimiyeti altına girmesi, bu tehlide hem teolojik hem de politik bir seyir kazandırmıştır (Kara, 2018, s. 39; Olgun, 2018, s. 70). Müslümanlar, Hristiyanlara karşı zafer kazandıkça, İslam dininin şiddete meyilli bir din olduğuna dair bir düşünce oluşmuştur (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 40).

İspanya'dan ve Portekiz'den başlayarak süregelen fetihler Avrupa tarafından tehlide yol açarken, İslam dini ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmayan Avrupalılar, Müslümanları sadece kâfirlerden oluşan bir düşman topluluğu olarak görmüşlerdir. Fakat yine de bu bilgisizliğe rağmen Avrupa, türlü kurgular aracılığıyla Müslümanları "barbar" olarak nitelendirmişlerdir (Kumar, 2016, s. 23). Avrupa İslam'ı giderek tanıdıkça İslam dini, olağanüstü tehdit algısı haline gelmiştir. (Kara, 2018, s. 45).

Almanya örneğine bakıldığında; Hitler'in, Alman toplumu korku içerisindeyken kendisine boyun eğeceklerinin farkında olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla istemiş olduğu gücü elinde tutabilmek adına bu korkuyu kullanmıştır. 1933 yılında iktidara gelen Hitler, büyük savaşın mağlubiyetinde en önemli etkenin Yahudiler olduğu kanısındadır. İki dünya savaşı arası dönemde Almanya'daki okullarda çocuklar için Yahudilere karşı nefret duygusunun aşılması, Yahudilerin toplum nezdinde soyutlanması ve tüm bunlara ek olarak, herhangi bir Almanın bir Yahudi'ye yardımcı olması sonucunda devletin cezalandırmasına maruz bırakılması, mevcut korku politikasının işe yaradığının göstergesi olmuştur (Lean, 2015, s. 36). Bu noktada, Batılı bazı mahfillerde İslam dinini şiddet yanlısı olarak tanıtarak İslamofobi'nin güçlenmesine etkiye bulunmuşlardır (Subaşı, 2018, s. 22).

11 Eylül olayları öncesinde baktığımızda; 1979 yılında meydana gelen İran İslam Devrimi⁷ Batı nezdinde beklenmedik bir gelişmedir. Bu devrim, radikal İslamcıların uyanışını ifade etmektedir. Dolayısıyla asırlar sonra İslam'ın siyasetle beraber adının geçmesine neden olmuştur. Oldukça despot İslami uygulamaları olan Ayetullah Humeyni'nin Batı düşmanlığına yönelik başkaldırıları İslam karşıtlığının yeniden güç bulmasına zemin hazırlamıştır.⁸ İran-İrak savaşı esnasında ABD'nin Irak'ı desteklemesinden dolayı savaştan sonra radikal İslamcı örgütlerin Batı ile ortak değerlere sahip olamayacağı fikri ağırlık kazanmıştır (Göknel, 2015b, s. 11; Lean, 2015, s. 79). Ayetullah Humeyni, İran'daki Amerika hegemonyasını ortadan kaldırdırca, Batı'da İslam hakkında oluşan ön yargılar yeniden alevlenmiştir. Günümüzdeki İslamofobik söylemlerin varlığı, geçmişte İran'da yaşanmış olan hadiselerin birer sonucu olduğuna dair iddiada bulunan çalışmalar literatürde mevcuttur (Subaşı, 2018, s. 23). İran'daki İslam Devrimine sebep olan kişilerin veya grupların dile getirdikleri her türlü dini söz ve gerçekleştirdikleri şiddet içerikli uygulamalar, İslam'ın terörle bağdaştırılmasına sebebiyet vermiştir. Nitekim bu devrim Avrupa'da anti-İslamiyet ifadeleri de beraberinde getirerek, geniş coğrafyayı hükmü altına almıştır (Er & Ataman, 2018, s. 169).

İran İslam Devrimi'nin ardından da şiddet içeren eylemler varlığını sürdürmüştür. 1982'de Fransa, İsviçre, İngiltere, Almanya ve ABD yurttaşları arasından 60 kişi kaçırılmış ve birçoğu Hizbullah tarafından öldürülmüştür. Hizbullah terör örgütü 1985 yılında Trans World Airlines'ın uçağını kaçırmak, 17 gün boyunca 145 kişiyi rehin almıştır. İran-İrak savaşının ardından 4 ay sonra ise 1988'de tekrar bir uçak saldırısı meydana gelmiş ve 259 kişinin yaşamını yitirmiştir. 1991 yılında gerçekleşen Körfez Savaşı esnasında ise Kuveyt'i, Irak işgal etmiştir.⁹ Tüm bunlar meydana gelmişken, El-Kaide terör örgütü 1995'te WTO¹⁰'ı bombalamıştır.¹¹ Kenya ile Tanzanya'da Amerikan büyükelçilikleri 1998 yılında El-Kaide tarafından saldırıya uğramıştır. Yaşandığı ve görüldüğü üzere 2001 yılından önce Orta Doğu'da oldukça fazla saldırı, işgal ve savaşlar meydana gelmiştir. Bütün bunların, radikal İslamcı örgütler tarafından İslam adına gerçekleştirildiğinin ortaya atılmasıyla beraber, Müslüman dünyasına karşı duyulan nefret duygusu Batı toplumlarında yer edinmiştir. Örneğin Müslümanların

7 Tahran Devrimi.

8 "Şeytan Ayetleri" adında kitap yayınlayan Salman Rüşdi, ele aldığı bu eserde İslam'ı küçümseyen ifadelerle yer vermiştir. Ayetullah Humeyni, Salman Rüşdi için fetva duyurusu yapmıştır. Yayınlanan fetvanın ardından başlayan protestolar esnasında binlerce insan yaşamını yitirmiştir. Bahsi geçen bu kitap, yeterince rağbet görmeyecek iken, yaşanan olaylardan dolayı bilinen bir hale bürünmüştür. Bu durumun ardından Müslüman göçmenlere karşı tutumunu değiştiren Avrupalıların sayısı giderek artmış ve Fransız okullarında başörtü sorunu gündeme gelmiştir. Dolayısıyla yalnızca bu olay 11 Eylül evvelindeki İslam'a yönelik karşıtlığın küresel boyuttaki artışını göstermektedir (Borel, 2015, s. 412; Yücel, 2012, s. 87). Salman Rüşdi'nin bu kitabı, bilhassa İngiltere olmak üzere tüm Avrupa'da, İslamofobi'nin yaygınlaşmasına kaynaklık etmiştir (Samur, 2016, s. 306).

9 Bu işgal esnasında Amerika, Kuveyt'e destek sağlamak amacıyla savaşa girmiştir (Lean, 2015:79).

10 World Trade Organization: Dünya Ticaret Merkezi.

11 ABD, bu olaydan sonra, "Terörle Mücadele Kanunu" çıkartarak, Müslümanlar ile Arapların şüpheli olduğuna dair bir imajı topluma benimsetmiş ve korku seli oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Danimarka'da ülke sınırları içerisinde atılması talep edilmiş, Belçika'da yaşayan Müslümanların Batının değerlerini taşıyamayacağı öne sürülmüştür (Akdemir, 2009, s. 12).

II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa, yeniden ayağa kalkmaya çalışarak, ortaya çıkan işgücü açığını kapatmak için hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Bu bağlamda, ekonomik krizin zirvede olduğu 1960'lı yıllarda Avrupa Birliği, ucuz iş gücü ağı oluşturmak adına birçok göçmeni kendi topraklarına davet etmiştir. Nitekim bu göçmenler arasında çok sayıda Müslüman yer almaktaydı. Müslümanların Avrupa'ya göçü Türkiye, Tunus, Pakistan, Cezayir ve Fas gibi ülkelerden gelmiştir. Bu göçmen topluluğu, kısa süre için "misafir" olarak anılmıştır. Dolayısıyla ilk başlarda göç alan ülkeler tarafından hoş karşılanmıştır. Bu durum Almanya'nın giderek kalkınmasına ve ekonomik anlamda büyümesine de öncülük etmiştir. Ancak bu göç aynı zamanda Avrupa'nın nüfus yapısını değişikliğe uğratmış ve toplumsal entegrasyon sorununun oluşumuna sebebiyet vermiştir. Mevcut sorunların başında ise ırkçılık kavramı yatmaktadır. Çünkü misafir olarak anılan göçmenler, kalıcı olmaya başlayınca sert tepki almaya başlamışlardır. Akabinde usulsüz yollarla göçün giderek daha da artması, ırkçılık rüzgârının daha da güçlenmesine neden olmuştur (Ceyhun, 1995, s. 93; Er & Ataman, 2018, s. 165-169; Yılmaz, 2008, s. 100). Liberal göç politikalarının 1970'li yıllarda sona ermeye başlamasıyla "çok kültürlülük" politikaları yürürlüğe girmiş olsa da istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Bu bağlamda Müslümanlar ile yerel halk arasında uyum istenilen ölçüde sağlanamamıştır (Göknel, 2015b, s. 69).

Müslümanların yaşadıkları ülkelerde vatandaş olmaları, Hristiyan topluluklarına karşı görünmezliklerini kaldırmıştır. Dolayısıyla bu durum, Avrupa tarafından öteki olanla beraber yaşama mecburiyetini getirdiği için Müslümanlara yönelik ön yargısal tutumları ile nefret duygularını artırarak devam ettirmiştir. Yaşanan terör faaliyetleri de bu olumsuz durumu, İslamofobi'ye çevirmiştir. Bilhassa Cuma namazının ardından Almanya'da Müslümanlara karşı gerçekleştirilen saldırılar ve tacizler bunu kanıtlar niteliktedir. Avrupa'da dünyaya gelen göçmen çocuklar vatandaşlık edindikleri için yerel halk, korkuya kapılmaktadır (Er & Ataman, 2018, s. 159; Hıdır, 2018, s. 211; Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 147). Bu bağlamda Almanya'nın ekonomik buhranına çözüm niteliğiyle gelen "misafir Türk göçmenler," artık "kabul görmeyen bir misafir" olarak anılmıştır. Mora'nın da belirttiği gibi ihtiyaçları halinde sömürerek yoksun bıraktıkları insanlara karşı artık gereksinim duymadıklarında önemsemeden onlardan sıyrılmak istemektedirler (Mora, 2011, s. 6).

Soğuk Savaş dönemi sonrası ilk yıllara bakıldığında; Batı'nın Sovyet karşıtı ideolojisinin varoluş nedenini kaybettiğini ve bu nedenle yeni bir düşman bulma arayışında olduğu göze çarpmaktadır (Yapıcı & Ölçek, 2018, s. 145). Sovyetlerin yıkılışını müteakip, Fukuyama'nın (2011) "*Tarihin sonu*"¹² tezi ile Huntington'un "*Medeniyetler Çatışması*"¹³ tezi uluslararası siyasette sıklıkla gündeme getirilmiştir. Tarihin Sonu tezinde Fukuyama, mevcut düzeni Batı'nın oluşturacağını belirtirken, Huntington ise doğacak olan kaosu Batı haricindeki toplumların oluşturduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla öne sürülen iki tez, siyasi bir izlenim yolu olarak birbirini tanımlar niteliktedir. Bu yol sayesinde Batı kendine yeni bir öteki kavramı inşa etmiştir.

1993 yılında New York Times, "Hızla yayılan kökten dincilik, barış ve güvenlik için en mühim tehdit unsuru teşkil ediyor. 1930'lu yıllardaki komünizm tehlikesi kadar önemli bir tehdittir bu..." tanımıyla İslam karşıtlığını dünya kamuoyuna duyurmuştur. Aynı yılda Medeniyetler Çatışması tezini yayımlayan Huntington, Batı medeniyeti ile İslam'ın karşı karşıya geleceğini iddia etmesi üzerine Müslümanlar ile Batı toplumu medeniyetsel bir çatışmanın ortasında kalmıştır (Kara, 2018, s. 40). Ortadoğu'da radikal İslamcı terörün bünyesi altında gerçekleşen; savaş, rehine krizi ve bombalama gibi hadiseler ABD'nin el atması gerektiği dile getirilmiştir¹⁴ (Huntington, 2007, s. 91). Lewis (2004, s. 67), ABD'nin Ortadoğu'ya müdahale etmesinin zorunluluk teşkil ettiğini dile getirmiştir. Bu yaklaşım İslam karşıtlığını güçlendirmiştir (Subaşı, 2018, s. 29).

Kadının İslam ülkelerindeki konumu üzerine var olan olumsuz ifadeler (cinsiyet eşitsizliği, çok eşlilik vb.), şiddet içerikli olaylar (töre cinayeti vb.), İslam'ın demokratik değerlere uzak ve aykırı bir din olduğuna dair iddialar Avrupa'da İslamofobik yargılara sebebiyet vermektedir (Göknel, 2015b, s. 73-74).

"İslamcı terörizm" adı altında öne sürülen suçlar, 2000'li yılların başında giderek daha da artış göstermiştir. ABD'nin İki Kuleler olarak bilinen Dünya Ticaret Merkezi 11 Eylül 2001 yılında bombalanmıştır (Lean, 2015, s. 100). Bu saldırıyı El-Kaide'nin üstlenmesiyle birlikte Komünizm ideolojisiyle mücadelenin yerine radikal akımlar geçmiştir (Subaşı, 2018, s. 27). Nitekim bazı mahfillerde 'kızıl tehlike' koltuğunu 'yeşil düşman'a bırakarak İslam dini ile Müslümanlar konumlandırılabilmiştir (Kalın, 2017b, s. 163).

2.2. 11 Eylül Sonrası İslamofobi

11 Eylül Olayları, yaşandığı ilk tarihten bu yana tüm dünyayı etkisi altına alarak büyük değişikliklere sebebiyet veren tarihsel dönemlerden biridir. 11 Eylül Olayları sonrası yapılan araştırmalar neticesinde bu olayın Usame Bin Ladin liderliğindeki terör örgütü El-Kaide aracılığıyla meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁵ Bu olayla beraber Batı ve İslam arasında geçmişten beri süre gelen soğukluk giderek keskin hale gelmiştir (Göknel, 2015b, s. 11; Subaşı, 2018, s. 25). Aynı gün içerisinde Pentagon'a yapılan saldırı, ABD'nin askeri ve siyasi gücüne ve ideolojisine de yönelik bir meydan okuma olarak kabul edilmiştir (Göle, 2010, s. 60).

Müslümanlar, 11 Eylül saldırısının ardından bazı çevrelerce "terörizmin canavarları" tanımıyla alınır hale gelmiştir (Lean, 2015, s. 53). Bu saldırı, İslam'ın terörizm ile beraber anılmasına sebebiyet verdiği gibi demografik yapısında Müslüman bulunan bazı ülkelerde baskı ve saldırılar daha da artmıştır. (Rattansi, 2007, s. 108).

12 Fukuyama, İslam'ı özgürlük ve demokratik değerleri barındırmayan bir din olarak görmektir. Ona göre; fundamentalist İslam ve Ortodoks Musevilik gibi yaklaşımlar, insanların sosyal yaşamını engelleyen zorba özelliği taşımaktadırlar (Fukuyama, 2011, s. 426-427).

13 "Medeniyetler Çatışması" tezinde Huntington, yeni dünya düzeninin çekişmesi artık ekonomik ve siyasi alan içinde değil de kültürel alanda devam edeceğini savunmaktadır. Bahsedilen kültürel alan; dil, din, ırk, tarihsel geçmiş ve gelenekleri ifade etmektedir (Huntington, 2007, s. 83-86).

14 "Medeniyet Çatışması" tezini yayımlayan Huntington'a karşı Edward Said (2007, s. 110), "Cehaletin Çatışması" ile yanıt vermiştir. Ona göre Huntington, 'kimlikleri' ve 'medeniyetleri' olmadıkları mahiyete çevirmek isteyen bir kuramcı olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim doğruluk payı da taşımaktadır.

15 Göle (2010, s. 58)'ye göre, gerçekleştirilen bu saldırının Müslümanların aracılığıyla yapılmayacak kadar kusursuz ve karışıktır. Nitekim İslamcı terör örgütlerinin perde arkasında olanlar göz önüne alındığında saldırının kusursuz işleyiş anlaşılır vaziyettedir.

11 Eylül saldırısı sonrasında, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde de yaşanan terör saldırılarından dolayı Avrupa hükümetleri, önleyici olarak birtakım tedbirleri alma ve uygulamaya koyma girişiminde bulunmuşlardır. Alınan bu önlemler neticesinde Avrupa'da yaşamını sürdüren Müslümanlara karşı gösterilen olumsuz tavırlar ve hanelerinden alınıp polis zoruyla götürülmeleri toplum tarafından beslenen ırkçılığı daha da artırmıştır (Yılmaz, 2008, s. 93). Bununla birlikte meydana gelen bu saldırı, çağdaş dünyaya ters düştüğünü iddia ettikleri İslam dininin Orta çağ dönemine ait olduğunu ve şimdiki zamanla uyum göstermediği kara propagandasının daha sıklıkla yapılmasına neden olmuştur (Göle, 2010, s. 13).

Dönemin ABD Başkanı George Bush, saldırının ardından "terörizme karşı mücadele" söylemini ifade etmesi de İslamofobi'yi alevlendiren diğer bir neden unsurunu taşımaktadır. Dolayısıyla o dönem yalnızca Irak değil dünyadaki bütün Müslümanlar şüpheli konuma getirilmiştir.¹⁶ (Lean, 2015, s. 236). George Bush'tan sonra başkanlık koltuğuna geçen Barack Obama, toplum nezdindeki "ötekileştirici" dili soyutlamaya çalışmıştır. Fakat İslamofobi, toplum üzerindeki var olan zehrini çoktan yaydığından istediği sonuca ulaşamamıştır (Lean, 2015, s. 238).

11 Eylül olayından sonra ABD, iç ve dış politikalarında önemli değişimlere adım atmıştır. Müslümanlara karşı güdülen ön yargılar neticesinde vize kısıtlaması getirerek, Müslüman veya Arap kökenli olan insanlara karşı birtakım önlemler alınmıştır¹⁷ (Okumuş, 2018, s. 357). Ayrıca bilhassa havaalanlarında uygulanan "çıplak arama," Müslümanların kadınların ABD'ye seyahat etmelerini önleyici niteliktedir (Göknel, 2015, s. 42). 11 Eylül'ün ardından İslam'a karşı ifadelerin politik ortamda giderek sertleşmesi ve dış güvenlik politikalarının Müslümanlara tesir etmesi sonucunda, ön yargıyla bakanların sayısı artma eğilimi göstermiştir (Alkan, 2015, s. 279). ABD'nin uyguladığı sert politikalar domino etkisi göstererek Avrupa ülkelerine de sıçramıştır (Akdemir, 2009, s. 11).

İslamofobi'yi içsel tehdit olarak yaygın kılan durumlardan biri de Danimarka'da meydana gelen "Karikatür Krizi'dir. Avrupa'da bazı çevreler, İslam'a yönelik karşıtlığı sürdürülebilir tutmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, ilk etapta Müslümanlar çeşitli nedenlerle aşağılanıp tahrik edilmektedirler. İkinci olarak tahrik edilen Müslümanlar, maruz kaldıkları aşağılanmaya yanıt verdiklerinde tek taraflı bir bakış açısıyla olaylar değerlendirilebilmektedir (Er & Ataman, 2018, s. 172). Jyllands-Posten adlı derginin yayınlamış olduğu bir karikatürde, Hz. Muhammed patlayıcı maddeyle betimlenerek İslam'ın şiddetle bağdaştırıldığına dair imaj verilmiştir. Müslümanların haklı tepkisine neden olan bu durum, bazılarınca düşünce özgürlüğü olarak tanımlanmıştır. Bu durum, Batı'nın öne sürdüğü basın ve düşünce özgürlüğünü yalnızca kendisine tanıdığı gerçeğini gün yüzüne çıkarmaktadır. Nitekim geçmişte Hristiyan değerleri ile Hz. İsa'ya yönelik hakaret niteliğinde olan "Günaha Çağrı" adlı film başta Papalık olmak üzere Batı toplumunda büyük tepkilere maruz kaldığından yasaklanmıştır (Çetinkaya, 2018, s. 265; Kumar, 2016, s. 81).

2003 yılında İstanbul olmak üzere, 2004 yılı Madrid ve 2005 yılı Londra saldırılarını müteakip Avrupa, radikal terörle mücadele düşüncesini daha da pekiştirmiştir (Göle, 2010, s. 22). Yapılan araştırmalar neticesinde saldırı sonrası İslam karşıtı söylem ve ifadelerdeki önyargıların ve ötekileştirme dilinin arttığı tespit edilmiştir (Lean, 2015, s. 37).

3. Almanya'da İslamofobi

Günümüz dünyasında Doğu Almanya'dan ziyade Batı Almanya'da İslamofobi'nin daha çok ön planda olduğuna dair araştırmalar mevcuttur. Bununla beraber Doğu ile Batı Almanya arasında büyük bir benzerlik olduğu (Kalmar & Shoshan, 2020, s. 1) ve Almanya'nın tamamında İslamofobi'ye dair bir korkunun bulunduğu da bilinmektedir.

Tarih boyunca ve yukarıda bahsi geçen durum ışığında, genellikle Avrupa'da ve Almanya özelinde, Müslümanlara yönelik karşıt ifadeler kullanmak giderek yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda, bilhassa Müslüman göçmenler ön planda tutularak Almanya ile bütünleşemedikleri iddia edilmiştir. Üstelik "Hristiyan Demokrat Parti"si başkanı olan Volker Kauder, "*Alman kimlik ve geleneğinde İslam yoktur. Dolayısıyla Almanya'ya ilişkin değildir*" ya da benzer ifadeyi daha ağır bir söylemle dile getiren "Sosyal Demokrat Parti" mensubu Thilo Sarrazin, "*Müslümanlar kadar kuvvetli bir şekilde suça ve devletlerin yardımlarına gereksinim duyan herhangi bir göçmen grubu yoktur*" biçimindeki İslamofobik söylemlerini açıkça dile getirmekten kaçınmamışlardır (Yanarışık, 2013, s. 2914). "Almanya Kendini Yok Ediyor"¹⁸ adlı kitap yayınlayan Sarrazin, Almanya'ya ve Alman halkına uyum sağlamayan Müslümanların, ülkenin durumunu tehlikeye düşürdüğünü ifade ederek ırkçı bir yaklaşımı dile getirmektedir. "Müslümanların ülkede yaşamasını, Arapça ve Türkçe bir dile sahip olmasını, günlük yaşantıda camilerde müezzin seslerinin yankılanmasını ve kadınların başörtülü olmasını istemiyorum" şeklindeki söylemler ırkçılığı ifade etmektedir (Göknel, 2015b, s. 160).

Sosyal bilimci Hans Ulrich Wehler bir söyleşide Medeniyetler Çatışması yazarı Huntington'un ifadelerini destekleyerek Müslümanların, Batı'nın barışçı anayasal düzeniyle bağdaşamayacaklarını dile getirmiştir. Ayrıca Wehler, Almanya için problem oluşturan şeyin Türk sorunu olduğunu da belirtmiştir (Göknel, 2015b, s. 104).

Almanya'daki bazı politikacıların dile getirdikleri bu ifadeler, bir takım ırkçı gruplar tarafından eyleme dönüştürülmüştür. Örneğin, 2011 yılında düzenlenen ve rastlantı eseri meydana geldiği iddia edilen katliamlar yaşanmıştır. 2000–2006 yılları arasında NSU¹⁹, 1 Yunan (Türk olduğu zannedilmiştir), 1 Alman ve 8 Türk kökenli kişi bu silahlı örgüt tarafından öldürülmüştür. Almanya'nın Avrupalılaşması şartıyla İkinci Dünya Harbi sonrası işgallerin sona erdirildiği bu coğrafyada ırkçı terör faaliyetlerinin varlığını kanıtlamıştır. Dolayısıyla demokratik anayasal değerlere sahip olduğunu savunan Almanya için bu olay, kara bir leke olmuştur (Ünver, 2014, s. 125). Nitekim polisler ve

16 George Bush, iyi ve kötü Müslüman ayrımı yaparak; iyi Müslümanı terörü desteklemeyen, karşı olan ve Amerika'ya yönelik desteğini esirgemeyen bir kişi olarak tanımlarken; kötü Müslüman ise alenen terörü destekleyen ve ona öncülük edendir. Ayrıca iyi olduğu kanıtlanmadığı süre boyunca her Müslümanın kötü olduğu anlayışı vardır (Lean, 2015, s. 238).

17 Avukat Abdeen Jabara, Amerikan vatandaşı olduğu halde telefonu dinlenmiştir (Okumuş, 2018, s. 357).

18 Sarrazin, T. (2020). Deutschland schaff sich ab.

19 Nasyonal Sosyalist Yeraltı, Almanya'da ırkçı ve aşırı sağcı düşünceye sahip olan bir Neonazi silahlı örgüttür.

istihbarat birimleri olayla ilgili yeterince bilgiye sahipken çözüme kavuşturamamışlardır. Bu nedenle “Almanya'nın sağ gözü kör” şeklinde tenkit edilerek, bu saldırının arka planında aşırı sağcılarının varlığından şüphe edilmiştir (Dilbirliği, 2017, 158).

Almanya'da bahsi geçen bu örgütten önce de ırkçı eylemlerle karşılaşmıştır. 1992'de Almanya'nın Mölln eyaletinde ve 1993 yılında Solingen'de Müslümanların evleri ateşe verilmiş ve toplamda 27 vatandaş yaralanarak 8 kişinin vefatına sebep olunmuştur. Ancak meydana gelen saldırılar yalnızca bu olaylarla sınırlı kalmayarak 2000'li yıllarda da varlığını sürdürmüştür. 2016 yılına kadar 416 camiye saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırıların her geçen gün giderek artması Almanya'da aşırı sağın tehlikeli boyuta ulaştığının göstergesidir (Dilbirliği, 2017, s. 157–163).

Almanya ile Türkiye arasında 1961 yılında yapılan ve uygulamaya geçen anlaşmayla Almanya'ya işçi göçü akını başlamıştır. Almanya'ya geçici olarak gelen “misafir göçmenler”in ülkelerine geri dönmek istemedikleri ortaya çıkınca Müslümanların uyum sağlayamadıklarına dair söylemler ortaya atılmış ve bu söylemler giderek arttığından bütünleşme sürecine evrilmiştir. Ancak bu bütünleşme farklı boyuta dönüşerek asimilasyon aracılığıyla Müslümanların Almanya'ya uyum sağlaması gözletilmiştir (Ünver, 2014, s. 126–135).

Heitmeyer'in ortaya koyduğu bir araştırma neticesinde, Müslümanların Almanya'ya olan göçünün engellenmesi 2004'te %24 iken, bu oran 2006 yılında %28,5 olarak artış göstermiştir. Nitekim Müslümanların Almanya'ya yabancı olduklarını iddia edenlerin sayısı 2004 yılında %35,1 iken, yine bu oran 2006 yılında %39,2'ye çıkmıştır (Heitmeyer, 2007'den akt. Göknel, 2015b, 108–109). 2007 yılında Almanya'da yapılan bir araştırma sonucunda insanların İslam kelimesini duyduklarında akıllarına ilk gelenin ne olduğu sorulduğunda; %93'ü baskı altına alınan kadınlar, %83'ü terör ve %82'si klasik radikalizm yanıtı vermişlerdir” (Samur, 2016, s. 303). Görüldüğü üzere İslam'a yönelik beslenen karşıtlık her geçen yıl durmaksızın artış göstermektedir.

Ortaya konulan araştırmalar neticesinde Almanya'da İslam'ı “hoşgörü” ile ilişkilendirenlerin oranı %4'ten fazla değildir. Aynı zamanda İslam dininin insan haklarına saygılı ve barışçıl bir din olduğu fikrini benimseyenlerin oranı %5 ile %8 arasındadır. Almanlarla Müslümanların sosyal ilişkisi arttıkça, Müslümanlara yönelik olumlu düşüncelerin arttığını iddia eden bir araştırmada ise Doğu Almanya'da %26, Batı Almanya'da ise bu oran %34 oranında çıkarak artış göstermiştir. Ancak bu oranlar diğer Avrupa ülkelerine kıyasla azdır (Göknel, 2015b, s. 76–77).

Ortaya konulan araştırmalar²⁰ neticesinde Almanlar, Müslümanlara ve yabancılara karşı aşağıdaki gibi söylemlerde bulunmaktadır:

- Almanya'da oldukça fazla yabancı yaşamaktadır.
- Almanya'daki Müslüman yoğunluğundan dolayı bazen kendimi başka bir ülkede yaşıyormuş gibi hissediyorum.
- Müslümanların Almanya'ya olan göçüne izin verilmemelidir.
- Almanya'daki camilerin varlığı, İslam'ın gücünün artmasını teslim etmektedir.
- Çalışma istihdamı azaldığında Almanya'daki yabancılar tekrar ülkelerine gönderilmelidir.
- Almanya'da yaşayan Müslümanlar özgürlüklerimizi kısıtlamakta ve haklarımızı tehdit altına girmektedir.

Alman sanatçısı Olaf Metzler aracılığıyla yapılan “Türk Lokumu” isimli heykel, “Kunsthalle Müzesinde Viyana'da sergilenmiştir. Bahsi geçen heykel, çıplak vücutlu ancak başı kapalı bir kadının betimlemesiyle Müslümanların, Türklerin ve özellikle o bölgedeki göçmenlerin tepkilerine yol açmıştır. Fakat genel anlamda yerel halk tarafından sanatsal ifade ve yaratıcılık özgürlüğü olarak ifade edilmiştir (Göle, 2017, s. 118).

“Cihad” adlı bir çocuk 2010 yılında Alman bir doktor tarafından muayene edilmemiştir. Çünkü Alman doktor, çocuğun isminden dolayı muayene etmeyi reddetmiştir. Nitekim Cihad ismi Almancada “kutsal savaş” anlamına gelmektedir. Bunu gerekeç gösteren Alman doktor hastayı muayene etmek istememiştir. Bu durum, ilginç bir İslamofobik örnek teşkil eder (Göknel, 2015b, s. 149).

Almanya'da son yıllarda kabul edilen yeni kanun ile İslamofobi'nin devlet aracılığıyla devam ettirildiği yönünde tartışmalar süre gelmiştir. Bu bağlamda bahsi geçen yasa, kamu personellerinin mesai saatleri içerisinde her türlü dinsel veya ideolojik semboller kullanmasını yasaklamıştır. Ancak Almanya İçişleri Bakanlığı bu yasağın genelleyici bir kısıt olmadığını yalnızca olağanüstü durumlarda mevcut kısıtlamanın geçerli olduğunu dile getirirse de söz konusu önlemler Müslüman kadınların baş örtüsü nedeniyle kamu sektöründe iş aramalarının önüne engel koyan bir uygulama niteliği taşıdığı şeklinde yorumlanmaktadır (Daily Sabah, 2021b).

3.1. Pegida Hareketi

Pegida Hareketi, terör örgütü DAES'in Kobani'deki saldırısına müteakiben Almanya'nın Dresden kentinde iki grup²¹ arasında meydana gelen çatışmaya tepki olarak doğmuştur. “Batının İslamlaşmasına Karşı Barışsever Avrupalılar” adı altında kurulan ve sosyal medya topluluğu olan grup ardından Pegida²² (Patriotische europäer gegen Islamisierung des Abendlandes)²³, “akşam ülkesinin” yani Batının İslamlaşmasına Karşı Yurtsever Avrupalılar adını taşıyarak Dresden'de 20 Ekim 2014'te ilk toplu gösterilerine başlamıştır. Hem ulusal hem de uluslararası basının da destekleriyle gösterilere katılım sağlayanların sayısı gün geçtikçe artmıştır. Yapılan gösteriler “Pazartesi Yürüyüşleri” adı altında anılmıştır (Dilbirliği, 2017, s. 161).

İslamofobik, zenofobik ve ırkçı nitelikler barındıran Pegida, (Alkan, 2015, s. 282) milli değerlere bağlı olduğunu savunan siyasal bir protesto hareketidir. Pegida, göçmenlerin kendi ülkelerinde yaşamaları gerektiğini ileri sürerek sınır dışı edilmelerini meşrulaştırmak istemektedir. Ulus devlet fikrine oldukça ılımlı yaklaşan bu hareket, ülke düzenini sağlayabilmek, ekonomik sıkıntılara ve işsizliğe çözüm

20 Göknel (2015b, s. 102)'in üzerinde durduğu 2003 ile 2005 yılları arasında yapılan araştırmalar neticesinde derlenmiştir.

21 Meydana gelen çatışma PKK (Kürdistan İşçi Partisi) ile Radikal İslamcılar arasında yaşanmıştır (Thran & Boehnke, 2015, s. 179).

22 Araştırmalara göre Pegida hareketine katılanların %82'si aşırı sağcı kimliği olan Almanya için Alternatif Parti (AFD)'yi desteklemektedir (Dilbirliği, 2017, s. 162).

23 Akşam ülkesi manasına gelen Abendlandes, Avrupa'nın Hristiyan-Yahudi toplumunun “Dışa açık ve ilerici” olduğunu ileri sürmek için ifade edilmiştir. Zıt olan “Morgenland” kavramı, güneşin doğduğu yer anlamına gelirken, “geri kalmış” ve “içe kapanık” İslam ve Doğu toplumlarını ifade eder (Dilbirliği, 2017, s. 163).

üretilmek adına tüm sığınmacı ve göçmenlere yani Müslümanlara karşı hoşgörü gösterilmemesinden yanadır (Thran & Boehnke, 2015, 178). Batının İslamlaşmasına karşı duydukları korku neticesinde, toplumu etkilemiş ve onların katkılarına almayı başarmıştır. Bu bağlamda milli kültüre bağlı kalmayı vurgulamışlardır. Örneğin yaklaşık 20.000 Suriyeliyi ülkelerine almak yerine, söz konusu mülteciler için kullanılacak olan parayı, maddi olarak zorluk çeken Almanlara aktarılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Alkan, 2015, s. 283).

Politikacılara kendi varlıklarını fark ettirebilmek adına barışsal yürüyüşler organize ettiklerini iddia eden Pegida hareketi, Almanya'nın çeşitli şehirlerinde de varlıklarını hissettirmişlerdir. Nitekim Leipzig'de Legida, Köln'de Kögida, Münih'de Mügida ve Bonn'da Bogida adıyla gruplar kurmuştur. Gösterilere dâhil olanların %18'i kültürel kimliklerine sahip çıkma hissini, %42'si ise Müslümanlara yönelik karşıt görüşlerini ifade etmişlerdir. Gösteriye katılım sağlayanlar arasında neo-Nazilerin de yer alması dikkat çeken bir husus olmuştur (Dilbirliği, 2017, s. 162; Thran & Boehnke, 2015, s. 180).

Pegida hareketi ile ilişkili olduğu varsayılan AfD²⁴, başörtü, ezan ve minare yasağını parti programına dâhil etmiş olan siyasi bir harekettir. Nitekim onlar için "İslam dini Avrupa'ya göre değildir." Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in talim edilmesine ve dini örgütlerin varlığına izin verilmemelidir (Dilbirliği, 2017, s. 163). Ayrıca, AfD'nin göç kapsamındaki sorunlara yoğunlaşması ve entegrasyon ifadeleri de Pegida hareketi ile benzerlik teşkil etmektedir (Thran & Boehnke, 2015, s. 180). AfD'nin 2017 yılında yapılan seçimlerde %12,6 oranında oy alıp başarı sağlaması PEGİDA tarafından mutlulukla karşılanmıştır. Pegida'nın temelini atan Lutz Bahmann seçimde elde edilen bu başarı için "yalnızca başlangıç" olduğunu ifade etmiştir (Daily Sabah, 2017).

Pegida'nın ifadelerini yazar Topçu (2015) şu şekilde dile getirmiştir.

1. Pegida, Almanya'nın İslamlaştığını düşünmektedir. Ancak Pegida'ya en yüksek oranda katılımın sağlandığı Saksonya eyaletinde yaşayanların yalnızca %0,1'i Müslümandır. 2010 yılının sayılarına göre Almanya'nın tamamında 4,5 Milyon Müslüman yaşamını sürdürmektedir. Ayrıca, varsayımlara göre 2030 yılında Almanya'da yaklaşık 5,5 Milyon Müslüman yaşayacaktır. Dolayısıyla bu rakam Almanya'nın toplam nüfusuna oranla yalnızca %7'sine teşkil eder.
2. Pegida'nın Pazartesi yürüyüşlerinde dile getirdikleri bir slogan mevcuttur: "Biz halkız." İfade edilen bu slogan Berlin Duvarı'nın 1989 yılındaki yıkılma sürecinde Doğu Almanların dile getirdikleri bir ifadedir. Pegida bu ifadeyi kullanarak 1989 yılına ve o dönemdeki birlik ve dayanışma duygusuna yönelme yapmıştır.
3. Pegida Almanya'daki mülteci ve göçmenlerin varlığından rahatsızdır. Ülkeye sığınmak durumunda kalan mültecilere Alman hükümeti bakarken, yaşlı Almanların ekonomik sıkıntısından dolayı durumu içler açısı olduğu dile getirilmektedir. Ülkedeki tüm mültecilere 362 Euro verilmesi durumunda, Saksonya eyaletindeki mültecilerin herhangi bir Alman vatandaşına ortalama yıllık maliyeti 1,630 Euro'ya mal olduğu belirtilerek karşı çıkılmaktadır.

PEGİDA hareketinin tesiriyle Almanya içerisinde İslam'a karşı duyulan korku giderek artmaktadır. Toplum bu etkiden dolayı terör ve İslam dini arasındaki farkı ayırtıramamaktadır. Avrupalıların kendi ülkelerinde meydana gelen her türlü problemin sorumlusu olarak "öteki"ye yüklediklerinden daha önce bahsedilmişti. Dolayısıyla Pegida hareketinde de belirtildiği üzere Avrupa'da yaşayan Müslüman göçmenler günah keçisi görülerek haksız yere saldırılara uğramaktadırlar.

Başta Almanya olmak üzere Avrupa'da geçmişten günümüze tezahür eden önyargılar, içinde bulunduğumuz post-Modern zamana kadar uzanmıştır. Nitekim bu yargılar arasında en çok ön planda olan durum, Avrupa'nın İslam'a karşı duyduğu korkudur. Avrupa toplumlari, nüfuslarının yaşlılık oranını artarken; Müslüman nüfusunun genç olup, Avrupa'ya göre doğum oranlarının artış göstermesi sebebiyle gelecek yıllarda Müslümanların Avrupa'ya hükmedeceği kanısına varmışlardır. Allen (2010, s. 4), Bu bağlamda Hristiyan Batı'nın İslamlaşacağına dair korkular Müslümanlar üzerindeki saldırı ve tepkileri alevlendirmiştir. Nitekim PEW (2017)'in yayınladığı rapora göre Avrupa nüfusunun günümüzde %4,9'unu meydana getiren Müslümanların, 2050'de nüfus oranı %7,4 ile %14 arasında olacağına dair öngörü mevcuttur. Şuanki nüfusa oranla giderek artacağı planlanan Müslüman nüfus, azınlık durumunda Avrupa'da kalmaya devam edecektir. Bu bağlamda "Batı'nın İslamlaşacağı"na dair duyulan korkuların varlığı anlamsız olarak görülmektedir.

Sonuç

İslamofobi'nin kökleri tarihin derinliklerinde yer almaktadır. İslamofobi Kavramını, Batının İslamiyet'le tanıştığı zamana kadar götürebiliriz. Tarihsel süre boyunca Avrupa kendisine düşman üretmek varlığını korumaya çalışmıştır. Giderek yoğunlaşan mülteci, göçmen ve sığınmacı akını ile karşılaşan Batı, bu durum karşısında kültürel kimlikleri ile kendi uygarlıklarına yönelik tehlike algısı yaratmıştır. Antik Çağ'dan, günümüze kadar bu olası düşmanlık çeşitli evrelere uğramıştır. Düşman öznesi değişse de düşman yaratma imajı daima varlığını korumuştur. Osmanlı Devleti'nin İslamiyet'in öncülüğünü yaptığı ve dünya egemenliğini sürdürdüğü yüzyıllarda, Avrupa'da Müslüman ve İslam korkusu ileri düzeye ulaşmıştır. Osmanlı Devleti'nin bilhassa Avrupa içlerine kadar seferler düzenlemesi, Avrupa toplumuna İslamlaşma korkusunu getirmiştir. Teolojik nitelikler barındıran Orta Çağ döneminde İslam karşıtlığı bu kez siyasi düzeye geçmiştir.

Ekonomik, siyasi ve bilimsel alanlarda güç sahibi olan Batı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok göçmeni ülkelerine almıştır. Söz konusu göçmenlerin çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktaydı. Avrupa'nın farklı bölgelerine yerleşen Müslümanlar, oralarda çalışmaya başlamış ve zaman ilerledikçe ailelerini de alarak Avrupa'da yaşamlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Avrupa'da Müslümanların sayısı artış gösterince göçmenlere karşı nefret duygusu artmıştır. Oluşan bu nefretten ötürü ekonomik, siyasi ve sosyal buhranlarda Müslümanlar hedef tahtasına konulmuştur. Örneğin, ülkedeki işsizliğin kaynağı Müslümanlar olarak görülmüş ve herhangi bir toplumsal olay karşısında Müslümanların varlığı sorgulanmıştır. Herhangi bir yerde bir Müslüman olumsuz bir tutum sergilediyse ya da bir suç karıştıysa o olumsuz davranış veya suç tüm Müslümanlara yüklenmiştir. Bilhassa 11 Eylül gibi tüm dünyayı sarsan saldırılar, Müslümanların tamamına yüklenerek terör kelimesi ile ilişkilendirilebilmişlerdir.

Avrupa'da çeşitli mahfillerde kabul gören Müslüman=terörist algısı ile İslam dinine muhalif birçok grup oluşturulmuştur. Söz konusu bu gruplar arasından Almanya'da temeli atılan ve kısa zamanda çok sayıda ilgi gören PEGİDA hareketi ilk sırada gelmektedir. Nitekim bu hareket diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır.

Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada İslamofobi'nin tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Ancak onu oluşturan, besleyen ve büyütme devam eden olguların veya siyasi olayların ortaya çıkmasını engelleyebilmek ve bunlarla mücadele edebilmek mümkündür. Dünya barışının sağlanabilmesi için Avrupa, Pegida gibi hareketlerin oluşmasına olanak tanımamalı, yabancı düşmanı, İslam karşıtı ve ırkçılığı benimseyen bir kıta olmamak için çaba göstermelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author declare that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akdemir, E. (2009). 11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 terörist saldırılarının ardından İslam'ın Avrupa'da algılanışı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 1–26.
- Alkan, M. N. (2015). Avrupa'da yükselen ırkçılık: Pegida örneği. *Akademik Bakış*, 8(16), 275–289.
- ALLEN, Chris (2010). Reflections On The Crisis Of Europe's Multiculturalism, New Europe: In Search of a True Inclusive and Pluralistic Europe, Islamophobia: Construction-Deconstruction içinde, Published, Office of the Prime Minister, Directorate General of Press and Information.
- Bayraklı, E., & Yerlikaya, T. (2018). Müslüman Toplumlarında İslamofobi: Türkiye örneği. İçinde. In E. Okumuş (Ed.). *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 145–162). Eskiyei yayınları.
- Borell, K. (2015). When is the time to hate? A research review on the impact of dramatic events on Islamophobia and Islamophobic hate crimes in Europe. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 26(4), 409–421. [CrossRef]
- Ceyhun, O. (1995). *Almanya'da bir Türk*. Sis Çanı Yayıncılık.
- Çelik, M. (2018). İslamofobi ve İslam karşıtlığının evrimci temeli. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 115–124). Eskiyei yayınları.
- Çetinkaya, B. A. (2018). Batı'da Hz. Muhammed (S) üzerinden İslamofobi'nin yansımaları- İslamofobi'nin felsefi kökenleri. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 265–301). Eskiyei yayınları.
- Daily Sabah (2021a). *Europe's racists disguise Islamophobia as freedom, democracy*. <https://www.dailysabah.com/politics/eu-affairs/europes-racists-disguise-islamophobia-as-freedom-democracy>. Erişim Tarihi: 07. 04. 2023.
- Daily Sabah (2021b). *New German law could ban headscarf for public employees*. <https://www.dailysabah.com/world/islamophobia/new-german-law-could-ban-headscarf-for-public-employees>. Erişim Tarihi: 07. 04. 2023.
- Davutoğlu, A. (2016). *Stratejik derinlik (108)*. Küre Yayınları.
- Dilbirliği, M. (2017). Avrupa aşırı sağının görünüş şekilleri: Almanya örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 86, 145–168.
- Er, T., & Ataman, K. (2018). İslamofobi ve Avrupa'da birlikte yaşama tecrübesi üzerine. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 160–183). Eskiyei yayınları.
- Evkuran, M. (2018). Postmodern sömürgeci ve İslamofobi'nin inşası üzerine. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 89–114). Eskiyei yayınları.
- Fukayama, F. (1992). *Tarihin sonu ve son insan* (Z. Dicleli, Çev). Profil Kitap.
- Göknel, E. (2015a). *Öteki'den düşman'a*. Kanes Yayınları.
- Göknel, E. (2015b). *Düşman'dan terörist'e*. Kanes Yayınları.
- Göle, N. (2010). *İç içe girişler: İslam ve Avrupa (2)*. Metis Yayınları.
- Göle, N. (2017). *Seküler ve dinsel: Aşınan sınırlar (3, E. Ünal, Çev)*. Metis Yayınları.
- Hafez, F. (2007). Avusturya Özgürlük Partisi FPÖ'nün sağcı popülizminin bir aracı olarak İslamofobi". İçinde K. Canatan & Ö. Hıdır (Eds.). *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti- İslamizm* (ss. 355–372). Eski-Yeni Yayınları.
- Hıdır, Ö. (2017). İslamofobi-ırkçılık-"Kültürel İrkçılık" ilişkisi. *Ombudsman Akademik*, 7, 23–49. [CrossRef]
- Hıdır, Ö. (2018). Batı'da İslam karşıtı "aşırı sağ"ın dini-ideolojik ve tarihi temelleri. İçinde. E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 187–223). Eskiyei yayınları.
- Huntington, S. (2007). Medeniyetler çatışması tezi mi? *Doğu batı yayınları*, (41), 83–106.
- Kalin, İ. (2017b). *Ben öteki ve ötesi: İslam -Batı ilişkileri tarihine giriş (3)*. İnsan Yayınları.
- Kalin, İ. (2021, Mayıs 8). *İslamofobiyi aşmak ve İslam'ın evrensel dilini yeniden üretmek*. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=uhR4Sc_5a48.
- Kalmar, I., & Shoshan, N. (2020). Islamophobia in Germany, East/West: An introduction. *Journal of Contemporary European Studies*, 28(1), 1–14. [CrossRef]
- Kara, S. (2018). Felsefi açıdan İslamofobi ve eleştirisi. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 38–65). Eskiyei yayınları.
- Kula, O.B. (1993). *Alman Kültüründe Türk İmgesi II*. Gündoğan Yayınları.
- Kumar, D. (2016). *İslamofobi İmparatorluğun Siyaseti* (I. Alatlı, Çev). Pınar Yayınları.
- Lean, N. (2015). *İslamofobi endüstrisi (2, İ. Yılmaz, Çev)*. DİB Yayınları.
- Miles, R. (2009). *İrkçilik*. Sarmal Yayınevi.
- Mora, N. (2011). *Alman kültüründe düşman imgesi*. Nobel Yayıncılık.

- Oktay, V. Ş. (2019). *Hristiyan Coğrafyasında İslamofobi* [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Olgun, H. (2018). Tarihsel bir kurgu ürünü olarak İslamofobyaya. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 67–87). Eskiye yayınları.
- Pew Research Center. (2017). "Europe's Growing Muslim Population", (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- Rattansi, A. (2007). *A very short introduction*. Oxford University Press.
- Runnymede Trust (1997). *Islamophobia: A challenge for us all*. Runnymede Trust.
- Said, E. (1998). *Oryantalizm* (4, N. Uzel, Çev). İrfan Yayıncılık.
- Samur, H. (2016). Avrupa'daki İslamofobinin 'Avrupalı' Sebepleri. *Mukaddime*, 7(2), 295–319.
- Subaşı, N. (2018). İslamofobi eski ve yeni sınırlar. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 13–34). Eskiye yayınları.
- Taş, M. (1999). *Avrupa'da İrkçılık: Göçmenler ve aşırı sağ partiler*. İmge Yayınevi.
- Thran, M., & Boehnke, L. (2015). The value-based nationalism of Pegida. *Journal for Deradicalization*, 3, 178–209.
- Topcu, E. (2015). PEGIDA: 'Son Alman fenomeni' hakkında bilmeniz gereken her şey 9 Soruda, <http://www.diken.com.tr/9-soruda-pegida-son-alman-fenomeni-hakkinda-bilmeniz-gerekensey/> (Erişim Tarihi 17.05.2022).
- Türkmen, M. Y., & Özçınar, M. (2020). 11 Eylül sonrası Hollywood sinemasında islamofobinin yeniden üretimi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1321–1343.
- [CrossRef]
- Ünver, O. (2014). Neoliberalizm ve Almanya'da güçlenen yeni ırkçılığın hedefindeki Türkler. *İdealkent*, 5(14), 124–152.
- Yanarışık, O. (2013). Yükselen ırkçılık ve islamofobi gölgesinde yaşayan Avrupa Türkleri: Almanya örneği. *Yeni Türkiye Dergisi*, 54, 2911–2917.
- Yapıcı, A., & Ölçek, F. (2018). Ön yargı ve ayrımcılık bağlamında islamofobi: Dini / sosyal kimlikler arası ilişkilerde değişim ve süreklilik. İçinde E. Okumuş (Ed.), *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ss. 127–155). Eskiye yayınları.
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Yücel, S. (2012). *İslamofobyaya- Batı'da depreşen hastalık*. Paradoks Yayınları.

Extended Abstract

Derived from the Greek word “phobos,” phobia attaches the meaning of fear to the words to which it is added. Islamophobia, which is a combination of the words Islam and phobia, characterizes the fear of Islam. It symbolizes an exclusionary attitude that comes with the prejudiced attitude toward Islam and subsequently Muslims. It embodies discrimination, hostility, and hatred toward communities that embrace Islam. It is seen that Islamophobia, which is a global phenomenon, is more frequently on the agenda of the world public opinion. Therefore, it is necessary to look for the origins of Islamophobia in the depths of history.

Throughout history, Europe has always created an enemy for itself and has come to its present position. About 20 million Muslims live in Europe today. Therefore, this number corresponds to 4.9% of Europe. As a result of the hatred and fear against Islam in Europe, Muslims are stigmatized as the “other.” It is also known that this marginalization is not only aimed at Muslims but also extends to racist acts against Jews in the historical process. As a matter of fact, the fact that Europe has changed the perception of the enemy and created a threat is an indication that it is trying to keep itself alive.

When the historical background is set aside, academic studies, cultural activities, public opinion, and global political events in Europe also have an impact on the strengthening of Islamophobia. In addition to the increasing negative impact of Islamophobia, this concept has become one of the global problems, especially as a result of the September 11 attacks.

The measures taken against Islamophobia in Europe consist of legal regulations. However, the extent to which these legal regulations are complied with is a matter of debate. Despite these legal regulations, Islamophobic approaches continued to gain strength. After the terrorist attacks of September 11, 2001, the increasing prejudice against Muslims living in Europe reached its peak as a result of new terrorist attacks. Therefore, Islamophobia for Europe is an ideological opposition.

The word “Islamophobia” appeared in the print media for the first time in 1991. Samuel Huntington’s (2007) “Clash of Civilizations Thesis” claim in 1993 that there will be a conflict between the West and Islam has increased the tension between Muslim and Christian societies. The incident of September 11, which took place after that, confirmed this thesis put forward by Huntington.

Based on the European example, this study is based on Germany compared to other European countries, since the most obvious examples of Islamophobia are seen in Germany. Thus, the definition of the concept of Islamophobia was made and the reasons were tried to be explained. Then, the opposition to Islam before and after September 11, which affected the development of Islamophobia, was mentioned and the PEGIDA Movement, the most prominent example of Islamophobia in Germany, was mentioned. This study is important in terms of benefiting the studies to be carried out to combat Islamophobia.